

DE URGENTIE VAN 'WITTE PLEKKEN' (cfr. *Lied van doem en genade* VL 287)

Amsterdamse Studenteneklesia, zondag 1 maart 2015

Kees Kok

Hij trok door Galilea, zijn geboortestreek, hij trad er op in de synagogen, onder andere in zijn eigen stad, Nazaret: koninkrijk van God, grote ommekeer voor hongerenden, voor wie in tranen zijn, voor wie dorsten naar gerechtigheid. Maar zijn uitvalsbasis is Kafarnaüm aan zee, aan het meer van Galilea, in het hoge noorden, aan de uiterste periferie van het Joodse land, ver van het machtscentrum Jeruzalem waar Romeinse vaandels wapperen en de tempel een koopgoot is geworden. In Kafarnaüm staat een huis, waarschijnlijk dat van Petrus, waar Jezus soms even thuiskomt. Ook nu is hij daar, na zijn eerste optredens, thuis gekomen en dat is niet onopgemerkt gebleven. Binnen de kortste keren is het huis van voren tot achter volgepakt met mensen, zelfs bij de deur, in de voorhof, of het portaal, is geen plaats meer. Want ze hebben gehoord dat daar een genezer is, een heilige man, een bevrijdende kracht in tijden van grote nood. Rome heerste, de belastingen drukten zwaar, armoede en honger troef. In Galilea broeide oproer, groeide verzet. Dat zou uiteindelijk leiden tot de Joodse oorlog en de definitieve ondergang van de Joodse staat.

De evangeliën zijn, zoals we vorige week hoorden, geschreven na die ondergang, in een soort nultijd, een vacuüm. Israël bestond niet meer, zelfs niet als bezet gebied. Het was grotendeels van de kaart geveegd. Wat resteerde was een naar de kust (Yavne) uitgeweken groep Thora-getrouwe Joden en flarden van een messiaanse beweging met een onvoorwaardelijk vertrouwen in de terechtgestelde Messias Jezus van Nazaret. Deze beweging had zich, met name dankzij Paulus, langs de wegen van de Joodse diaspora als een olievlek verspreid over heel het Romeinse Imperium, en daarbij ook steeds meer niet-Joden aangetrokken. Tegen die achtergrond componeren de evangeliëschrijvers – Marcus als eerste – hun Jezusverhalen, op basis van mondelinge overleveringen. Zij doen dat alle vier op geheel eigen wijze, elk met de oprechte bedoeling de figuur van Jezus te tekenen als organisch voortkomend uit het Jodendom, het Joodse volk en zijn geschiedenis. Zij willen ervan getuigen hoe zijn leven en werken een antwoord is op de messiaanse verwachtingen die het Joodse volk koesterde: de hoop op bevrijding uit uitzichtloze situaties, uit Egyptische duisternis, uit Babylonische ballingschap, uit Romeinse staatsterreur. Dat alles speelt dus een rol in de evangelieverhalen. Als we daar rekening mee houden, kunnen wij ze dus hoe dan ook beter begrijpen.

Dus als sprake is van een huis, in een verre uithoek, het hoge Noorden van Galilea, in het gat Kafarnaüm, waar een man verblijft die verlichting en genezing brengt in barre tijden van verlamming en verblindings, dan zoeken velen daar hun toevlucht, schaduw voor hun ziel en wijd licht land (Psalm 57 *vrij*). In zo'n huis wil alles en iedereen wel wonen, het voelt als een kiemcel van de nieuwe wereld, van dat 'koninkrijk van God', waar vriendschap en trouw heersen en waar geen mens niet thuis hoort, geen mens illegaal of tweederangs is, hoe lam, blind, corrupt of crimineel ook. Zij kunnen daar hun opgelopen en nooit meer aflosbare schuldenlast bij de kapstok achterlaten en als vrije mensen toetreden tot een nieuwe gemeenschap, nieuwe Grieken, nieuwe Europeanen, nieuwe Nederlanders, nieuwe mensheid.

Er wordt een lamme aangedragen op een mat – een stevig gevlochten slaapmat. De vier dragers komen niet door de menigte bij de ingang heen. Ze maken niet rechtsomkeert, denken niet 'vol is vol', maar breken het dak open, zoals de vluchtelingen uit Afrika de zeeën, muren en hekken om het fort Europa trotseren. Ze moeten en zullen naar binnen, want daar is de redding. De lamme landt vlak voor de voeten van Jezus. Een precisieoperatie. Jezus wordt onmiddellijk geraakt door hun 'groot vertrouwen'. Meestal wordt het Griekse woord dat hier staat (*πιστις*) vertaald met 'geloof', maar dat klinkt meteen zo kerkelijk-religieus. Zeker hier gaat het om een onvoorwaardelijk, ja kinderlijk vertrouwen in de kracht die van deze mens uitgaat, om een volledige overgave. Des te wonderlijker is het dat Jezus niet meteen aan het genezen slaat, maar tegen de lamme zegt: 'Kind, je zonden zijn je vergeven'. Wat betekent hier die 'absolutie', die vergeving van zonden? Was de man dan een misdadiger? En zijn verlamming soms een straf voor zijn zonden?

Deze vragen krijgen geen direct antwoord, wel indirect. Want er blijken in dat huis ook een paar Schriftgeleerden te zitten – vertegenwoordigers van het orthodoxe Thora-Jodendom. Ze zijn daar gezeten als een soort mini-gerechtshof, een Sanhedrinnetje, om de woorden en daden van deze Jezus in de gaten te houden, te beoordelen en zo nodig te veroordelen. Zij denken in hun hart, in hun binnenste, bij zichzelf, onhoorbaar: wat hij daar zegt kan helemaal niet, dat is Godslastering, blasfemie, want alleen God, de Enige, kan zonden vergeven. Jezus hoort 'in de geest' wat zich in hun binnenste afspeelt; in de geest van de Thora natuurlijk, die bij zijn doop op hem is neergedaald, die in hem tegenwoordig is en hij zegt: 'De mensenzoon heeft de volmacht op aarde zonden te vergeven'. Ook en juist aan de mens is het gegeven andermans zonden te vergeven. Dat is zelfs voorwaarde om tot genezing te komen, tot een beter leven en een betere wereld. Zoals we ook hier elke week zingen: 'En vergeef ons onze schuld, zoals ook wij aan anderen hun schuld vergeven'. Wij dus eerst dus, dan 'Gij'. Dat is niet iets nieuws

van Jezus, dat was in het toenmalige Jodendom een gangbare overtuiging. Grote Verzoendag zonder voorafgaande onderlinge verzoening en herstel van maatschappelijke misstanden is een leeg ritueel. Net als de oude, bijna uitgestorven Roomse biecht. Dus vergeeft Jezus en dat brengt genezing met zich mee. 'Onmiddellijk pakte hij zijn mat en ging naar huis'. Marcus houdt van dat woordje 'onmiddellijk, meteen, terstond' (*eutbus*). Hij laat daarmee de urgentie, de noodzaak van de bevrijding, van de komst van het koninkrijk zien. Een urgentie die van alle tijden is.

Maar is de lamme nu een zondaar of niet? Ik denk dat hij een zondaar is zoals alle mensen dat op de een of andere manier zijn. Naar de letter van de wet is iedere mens een zondaar, een overtreder van regels en voorschriften. Maar hoe zit het dan met de Joodse wet, die geijkt is op de Thora? Ook voor Jezus blijft de Thora van Mozes voorop staan; 'geen jota of tittel' gaat er vanaf. Want uit haar komen alle afspraken en opdrachten voort die de menselijkheid van de samenleving en hun afzonderlijke leden moeten waarborgen. De Thora wijst een levensweg, het geeft de richting aan hoe te komen tot een orde van recht, tot een humane samenleving. In het leerhuis wordt die Thora bestudeerd en telkens aan gepast en aangevuld. Zo is er op den duur een heel wetslichaam ontstaan, een corpus van gedetailleerde regels voor alle onderdelen van het leven, van de wieg tot het graf en van de keukentafel tot de synagoge, wel 613 geboden, afspraken en aanbevelingen, de *mitzwot*.

Maar de Thora gaat nooit op in al die geboden en voorschriften. Want haar ultieme criterium is de menselijkheid en de bescherming van het leven tegen alle vormen van dood. En die menselijkheid wordt bijbels gesproken overeind gehouden door de 'heiliging', de eerbiediging van de Naam. De Naam van Israëls God is de sleutel tot een juiste en rechtvaardige rechtsorde: vol erbarmen, genade, liefde, vriendschap en trouw. Niet de regels hebben het laatste woord, maar de menselijkheid. De mens is er voor de sabbat, niet de sabbat voor de mens. Ook dat is geen nieuw christelijk, maar een oorspronkelijk Joods inzicht, met name hartstochtelijk verdedigd. met name door Paulus.

De Messias Jezus is voor Paulus en de evangelisten de Thora in eigen persoon. Zijn woord, dat hij tot de mensen richt, is een groot pleidooi om mensen te bevrijden van de in zichzelf vastgelopen carrousel van wetten en regels en ze te bekeren tot de bron ervan: de Naam. Daarom heeft hij er geen moeite mee aan tafel te gaan met 'tollenaars en zondaars'. De tollenaars, die voor de Romeinse bezetter belasting inden, en de overtreders van knellende wetten en regels, de zondaars. Voor hen is Jezus gekomen. Niet om ze volgens de heersende religieuze opvattingen te veroordelen, maar om ze te bevrijden van hun machteloosheid, hun capitulatie voor de heersende machten, hun verlamming, hun blindheid. Het enige wat daar voor nodig is, is vertrouwen. Zelfvertrouwen en vertrouwen in de menselijkheid die deze Mensenzoon uitstraalt. Geen angstig vastklampen aan regels, geen doemdenken. Geen verlamme depressie als je niet kunt voldoen aan de heersende maatschappelijke verwachtingen. Je niet afbeulen om mee te kunnen doen met de *rutrace*. 'Kind, je zonden zijn je vergeven, je kunt nu weer gaan'.

Het is niet moeilijk om dat evangelie te actualiseren. Het is actueel. De nieuwe organisatie en regelgeving in de zorg, bijvoorbeeld, staat goede zorg vaak in de weg. Niet de mens staat dan centraal, maar de efficiëntie en de kosten beheersing. De Europese bezuinigingsagenda voor Griekenland, Portugal, Spanje en Frankrijk en de quasi criminalisering van hele volkeren, is een vorm van dodelijke terreur, die door de eigen Europese wet- en regelgeving ook weer onvermijdelijk is geworden, een doem. Het aantal zelfmoorden in Griekenland is sinds het begin van de crisis met vijfendertig procent gestegen. Zie hoe overal ter wereld afspraken over volkeren- en mensenrecht worden geschonden, en niet alleen door erkend terroristische organisaties.

Overal zijn zielen op zoek naar ontferming, naar schaduw, naar wijd licht land. Premier Rutte ziet Nederland daarvoor wel als kandidaat. In de Volkskrant ontvouwde hij gisteren het visioen van zijn Koninkrijk: 'Ik zie een liberaal land voor me. Met meer persoonlijke vrijheid, waardoor mensen zich vanzelf inzetten voor anderen. Meer zuurstof in de samenleving. En uiteindelijk dus ook een leuker land. Want we hebben tenslotte gewoon een waanzinnig gaaf land, met zo veel energie en creativiteit'. Tsja. En hij had natuurlijk het liefst ook Verheijens zonden willen vergeven. Maar dat is helaas niet gelukt.

Er zijn in deze wereld 'witte plekken' nodig, zoals dat huis in Kafarnaüm. En gelukkig zijn die er overal, ook in Nederland. Plekken waar, vaak tegen alle wetten in, op illegale wijze dus, mensen worden opgevangen die in welke vorm dan ook slachtoffer zijn van het systeem: huizen voor uitgeprocedeerde asielzoekers, voedselbanken, opvang voor daklozen. En overal zijn er messiaanse mensen, in het bankwezen, het onderwijs, de zorg, die uit het systeem stappen dat hen met zijn regels en voorschriften gevangen houdt en hun idealen dreigt te verstikken, en die op hoop van zegen opnieuw beginnen, zonder vaste baan, zonder gegarandeerd inkomen en andere zekerheden. Zij zaaien in deze wereld witte bloemen van genade, vriendschap en liefde. En dat zal deze wereld genezen. Mogen wij leren daarin groot vertrouwen te hebben.